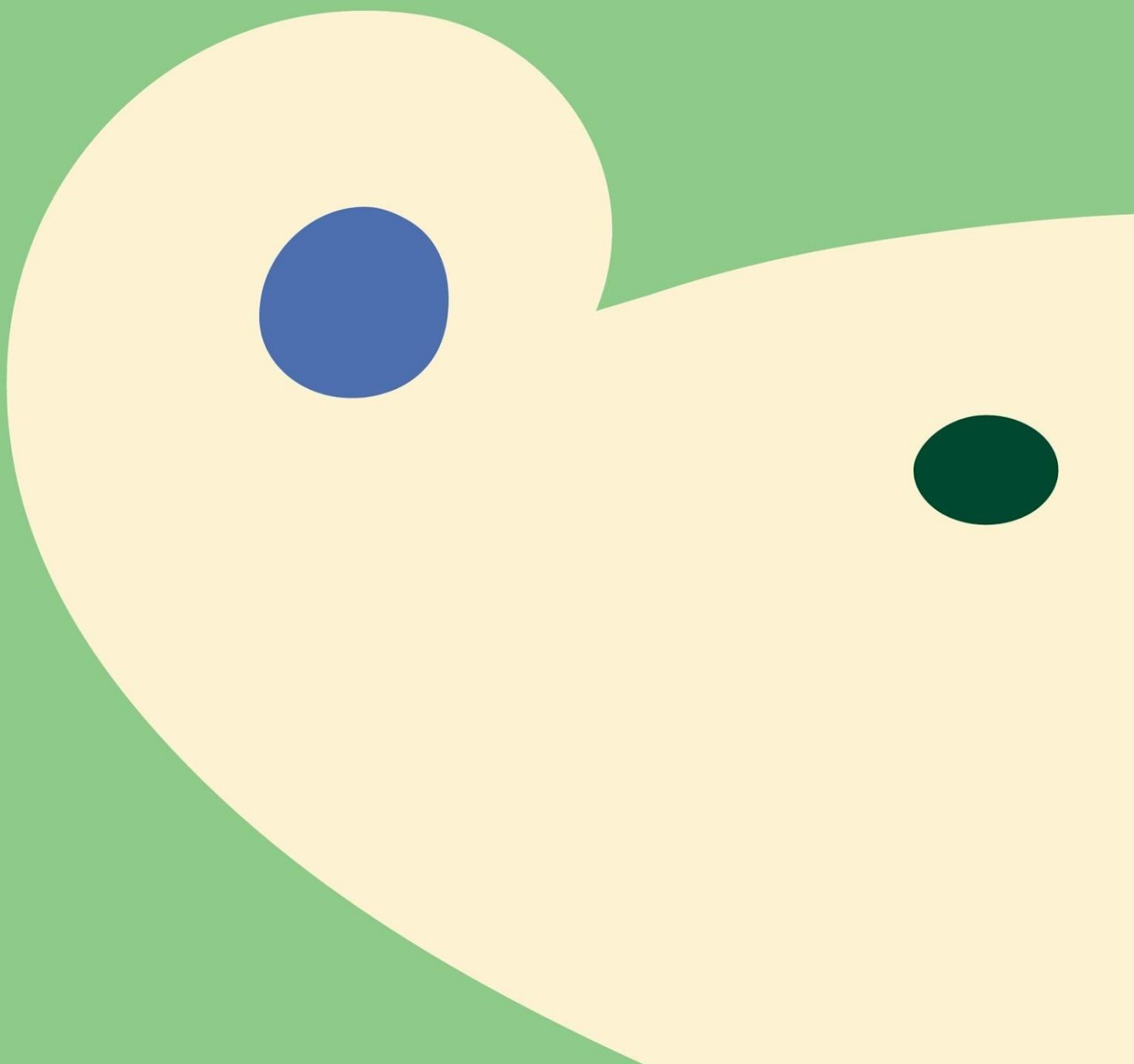

Plan for skolebibliotek i Sandnesskolen

SANDNES
KOMMUNE

*“Bøker luktar heilt spesielt, dei luktar ein slags klokskap
som ikkje finst andre stadar.”*

-Frode Grytten

Innledning

Et velfungerende skolebibliotek kan være en portåpner til litteratur, og bidra til økt leselyst og leseglede. Lesing fremmer personlig utvikling, kritisk tenkning og akademiske ferdigheter. I tillegg har lesing en dokumentert effekt på mental velvære. Å stimulere til leseglede er derfor en viktig del av skolens oppgaver. Et velfungerende skolebibliotek spiller en sentral rolle i denne sammenhengen.

Sandnesskolens visjon er: *På lag for livslang lærelyst.* Barn og unges oppvekst- og skolegang er her og nå. De skal oppleve trivsel og mestring hver dag. Dette skal danne grunnlag for livslang lærelyst for alle. Lærelyst handler både om livsmestring og motivasjon for læring, som er viktig for å ha tro på egne muligheter - nå og i framtiden. Litteratur og leseglede kan bidra til å opprettholde lærelysten gjennom hele livet.

Hensikten med denne planen er å støtte skolene i utviklingen av skolebiblioteket, samt synliggjøre mulighetene for samarbeid med folkebiblioteket.

SKOLEBIBLIOTEK I LOVVERK, FORSKRIFTER OG STRATEGIER

I opplæringslovens formålsparagraf heter det at [o]ppføringa i skole og lærebedrift skal, i samarbeid og forståing med heimen, opne dører mot verda og framtida og gi elevane og lærlingane historisk og kulturell innsikt og forankring. (Opplæringslova, §1-1). Et godt skolebibliotek er et viktig redskap i dette arbeidet.

Forskrift til opplæringsloven sier at skolen skal ha skolebibliotek med mindre tilgang til skolebibliotek er sikret gjennom samarbeid med andre bibliotek. Bibliotek som ikke ligger i skolen sine lokaler, skal være tilgjengelig for elevene i skoletiden, slik at biblioteket kan brukes aktivt i opplæringen på skolen. (Forskrift til Opplæringslova, 2006, §§21-1)

Skolebiblioteket er også omtalt i Nasjonal biblioteksstrategi 2020-2023 der det heter at skolebiblioteket er et sted for leselyst og leseglede for alle elevgrupper og i alle fag, og bør være en integrert del av skolens pedagogiske virksomhet.

(Nasjonal biblioteksstrategi 2020-2023)

Unescos skolebiblioteksmanifest slår fast at skolebiblioteket formidler informasjon og tanker som er avgjørende for å kunne fungere i dagens informasjons- og kunnskapsbaserte samfunn. Skolebiblioteket gir elevene de ferdigheter som er nødvendig for livslang læring og utvikling av fantasien, og gjør dem i stand til å ta sitt ansvar som medborgere (IFLA, 2015).

EFFEKTER AV LESING

Sammenhengen mellom boklesing i tidlig alder, og senere leseferdigheter er godt dokumentert. Skolebiblioteket kan være et godt redskap for å utvikle leseglede hos elevene. En studie fra 2018 konkluderte med at skolebibliotek har positiv innvirkning på utviklingen av akademiske ferdigheter, leseglede, grad av selvillit og opplevelse av mestring. (Clark, C. & Teravainen-Goff, A, 2018)

Det er særlig lesing av lengre *skjønnlitterære* tekster som har positiv effekt på utvikling av barn og unges leseferdigheter. En studie fra 2019 viser at de som leser mye skjønnlitteratur scorer høyest på lesing i PISA-prøven. Denne sammenhengen ble funnet i samtlige OECD-land. Konklusjonen i denne studien var at å oppmuntre barn og unge til å lese fiksjonstekster kan ha særlig positiv effekt på utviklingen av leseferdigheter. (Jerrim & Moss, 2019).

En analyse av PISA-prøvene i 2006 viste dessuten at barn fra familier med lav sosioøkonomisk status som leste mye på fritiden, hadde bedre skoleprestasjoner enn barn med høy sosioøkonomisk status, men som ikke leste mye på fritiden (Roe & Taube, 2006). Dette viser at skolen kan utgjøre en stor forskjell, og bidra til å redusere forskjeller ved å stimulere til leseglede.

Langlesing utvikler og trener vokabular og leseforståelse, fokus, konsentrasjon og kognitiv utholdenhet. Dette er grunnleggende for evnen til å følge komplekse tankerekker og resonnement, og gir bred plattform for refleksjon og kritisk tenkning. Litterær langlesing trener i tillegg sosioemosjonelle ferdigheter – eks. empati, perspektivtaking, innlevelse

og forestillingsevne (Mangen, 2022).

At lesing har en positiv effekt på psykisk helse er også dokumentert. Så lite som et kvarters lesing av litteratur har målbar effekt på stress og ens opplevelse av mentalt velvære (Nguyen et al., 2017, i Mangen, 2022). Lesing av litteratur i lesegrupper har også positiv effekt på stressmestring, og kan bidra til bedre konsentrasjonsevne, økt velvære, samt følelse av autonomi. (Mangen, 2022)

Kvalitetsplan for et helhetlig utdanningsløp i Sandnes kommune

Tilpasset opplæring og tidlig innsats er et av kvalitetsområdene i Sandnesskolens kvalitetsplan. Tilpasset opplæring innenfor fellesskapet er et grunnleggende prinsipp i norsk skole. Elever som ikke har et tilfredsstillende utbytte av den ordinære opplæringen kan ha rett på spesialundervisning og/eller særskilt språkopplæring. Elever med høyt læringspotensial skal oppleve undervisning tilpasset sine evner og forutsetninger.

Et bredt og differensiert utvalg av bøker gir elevene en mulighet til å møte litteratur tilpasset sine evner, interesser og forutsetninger. Skolebiblioteket kan fungere som et supplement til lærebøker og andre kilder elevene bruker i sin opplæring, og har dermed et stort potensial som læringsarena.

Et annet kvalitetsområde i kvalitetsplanen er *læringsmiljø og inkluderende fellesskap*. Skolen skal utvikle inkluderende fellesskap som fremmer helse, trivsel og læring for alle.

Et godt skolebibliotek kan fremme både leseglede, trivsel og et godt læringsmiljø. Biblioteket skal være både en individuell og sosial arena. Det skal fungere som et "annerledesrom" for elevene - et sted der elevene kan undre og utforske i fellesskap eller på egen hånd. Nasjonal biblioteksstrategi 2020-2023 understreker også at skolebiblioteket kan være en arena der skolen bygger gode og inkluderende fellesskap som fremmer trivsel for alle. Studier har også pekt på en sammenheng mellom lesing av skjønnlitterære tekster og utviklingen av empati. Personer som leser forbedrer evnen til å forstå andres følelser. (Oatley, 2016).

SANDNES KOMMUNE

Kvalitetsplan for et helhetlig utdanningsløp i Sandnes kommune

Sandnes kommune
2020-2024

LK20

Et viktig prinsipp i LK2020 er at elevene skal få rom til å gå i dybden i fagene, se sammenhenger mellom fagområder og utvikle evnen til å reflektere og tenke kritisk. I Rom for demokrati og dannelse - Nasjonal bibliotekstrategi 2020–2023 står det: «Aktiv bruk av velfungerende skolebibliotek kan støtte opp om regjeringens målsettinger knyttet til bl.a. lesing, tidlig innsats, dybdelæring, kritisk tenkning, dannelse og personlig vekst. Bruk av skolebibliotek vil kunne støtte elevenes læring generelt og ha en særlig viktig rolle i skolens arbeid med å utvikle elevenes leseferdigheter og leseglede, språkkompetanse, medie- og informasjonskompetanse samt digital dømmekraft. (Kulturdepartementet og Kunnskapsdepartementet, 2019, s. 18) Skolebiblioteket kan derfor spille en viktig rolle i skolens arbeid med å nå målene i LK20.

Skolebiblioteket er relevant for alle fag, men kommer særlig tydelig fram i norskfaget. I *fagets relevans og sentrale verdier* heter det blant annet at:

- Faget skal gi elevene tilgang til kulturens tekster, sjangre og språklige mangfold og skal bidra til at de utvikler språk for å tenke, kommunisere og lære.
- Faget norsk skal gi elevene innsikt i den rike og mangfoldige språk- og kulturarven i Norge. Gjennom arbeid med faget norsk skal elevene bli trygge språkbrukere og bevisste på sin egen språklige og kulturelle identitet
- Faget skal styrke elevenes evne til kritisk tenkning og skal ruste dem til å delta i samfunnet gjennom en utforskende og kritisk tilnærming til språk og tekst.
- Lesing av skjønnlitteratur og sakprosa skal gi elevene mulighet til å reflektere over sentrale verdier og moralske spørsmål og bidra til at de får respekt for menneskeverdet og for naturen.

Bibliotekets betydning kommer også spesifikt fram i norskfagets kompetansemål, som sier at målet med opplæringen er at elevene skal kunne:

Etter 2. trinn:

- låne og lese bøker fra biblioteket

Etter 4. trinn:

- velge bøker fra biblioteket ut fra egne interesser og leseferdigheter

Etter 7. trinn:

- orientere seg i faglige kilder på bibliotek og digitalt, vurdere hvor pålitelig kildene er, og vise til kilder i egne tekster

Mål

I Sandnes skal skolebibliotekene:

- fremme leselyst og leseglede
- gi elevene tilgang på et variert utvalg av ulike former for litteratur
- støtte opp under skolens målsetting og læreplaner, og bidra til at elevene utvikler ferdigheter i lesing, skriving og muntlighet
- bidra til at elevene blir aktive deltagere i et demokratisk samfunn
- være en naturlig del av elevenes skolehverdag
- gi alle elever trening i å vurdere og bruke informasjon, uansett form, format eller medium

Tegn på god praksis

Et velfungerende skolebibliotek er en integrert del av skolens pedagogiske virksomhet, og støtter opp under skolens målsettinger. Skolebiblioteket bør brukes aktivt for å fremme leselyst og leseglede.

For at skolebiblioteket skal bidra til elevenes språkutvikling, leseferdigheter og utvikling av informasjonskompetanse bør:

- skolebibliotekaren og lærerne ha et utstrakt samarbeid
- skolebibliotekaren ha relevant kompetanse
- skolebibliotekets lokaler være tilpasset formålet
- elevene ha tilgang på biblioteket gjennom hele skoledagen
- elevene brukes aktivt i bibliotekdriften
- biblioteket ha en variert samling av bøker, utstyr og andre ressurser
- skolebiblioteket omtales i skolens utviklingsplaner

SKOLELEDELSEN:

- Sørger for at skolebiblioteket har bemanning, åpningstider og ressurser som muliggjør at skolebibliotekaren aktivt kan bidra til elevenes språk- og kunnskapsutvikling, i samarbeid med lærerne.
- Sikrer at skolebibliotekaren har relevant kompetanse for oppdraget, og får mulighet til å delta i kompetanseutvikling (f.eks. kurs, samlinger, nettverk).
- Ser til at skolebibliotekaren deltar i skolens fellesmøter slik at hun/han holder seg oppdatert på blant annet skolens arbeid med det lokale læreplanarbeidet.
- Er ansvarlig for at lærerne aktivt bruker skolebiblioteket i undervisningen, og legger til rette for samarbeid mellom skolebibliotekar og lærere.
- Sørger for at skolebiblioteket har litteratur som fremmer flerspråklige elevers behov for tilpasset litteratur, også på morsmålet.
- Sikrer at skolebiblioteket fungerer som en læringsarena, hvor digitale- og analoge læremidler har plass.
- Sørger for at tilbudet fra folkebiblioteket er godt kjent i personalet.

LÆRERNE:

- Bruker skolebiblioteket aktivt i det pedagogiske arbeidet.
- Samarbeider med skolebibliotekar om bruken av skolebiblioteket i tråd med skolens planer.
- Samarbeider med skolebibliotekar om lesestimulerende tiltak.
- Samarbeider med skolebibliotekar om å finne rett bok til rett elev.
- Samarbeider med skolebibliotekar om opplæringen av elevene i informasjonssøk og kildekritikk.
- Bruker skolebiblioteket som en lesestimulerende arena, læringssteder og et "annerledes" rom for elevene.
- Gjør seg kjent med tilbudene fra folkebiblioteket.

SKOLEBIBLIOTEKAREN:

- Utvikler og følger opp skolebiblioteket i samarbeid med rektor, lærere og elever i samsvar med skolens målsettinger.
- Utvikler sin kompetanse innenfor språk- og leseutvikling; og medie og informasjonskunnskap.
- Har god kjennskap til LK20.
- Deltar på kurs, samlinger og nettverk.
- Bidrar i undervisningen med kildekritikk og informasjonssøk.
- Veileder elever, lærere og andre aktuelle medarbeidere. Er en samarbeidspartner for lærerne i tverrfaglige tema, prosjektarbeid etc.
- Samarbeider med lærerne om lesestimulerende tiltak. Motiverer elevene til lesing gjennom f.eks. bokprat, boksamtaler og andre former for lesemotivasjon.
- Samarbeider med lærerne om å finne rett bok til rett elev.
- Holder seg oppdatert på ny barne- og ungdomslitteratur og egnet faglitteratur.
- Gjør innkjøp til skolebiblioteket; samlingsutvikling og kassering.
- Holder skolebiblioteket ryddig, systematiserer, vedlikeholder boksamlingen på biblioteket etc.
- Holder seg oppdatert på biblioteksystemet, merker bøker etc.
- Samarbeider med folkebiblioteket.

(kilde: Skolebibliotekstandard for Osloskolen)

Eleven som medskaper

Et av målene i denne planen er at skolebiblioteket skal være en naturlig del av elevenes skolehverdag. For å oppnå dette er det viktig at elevene opplever å ha reell innflytelse på bibliotekets innhold, drift og utforming. *Eleven som medskaper i læring, utvikling og danning* er et av innsatsområdene i Sandnes kommunes kvalitetsplan for et helhetlig utdanningsløp. Dette bør også komme til syne i skolens arbeid med skolebiblioteket. Å gi elever ansvar og oppgaver i driften av skolebiblioteket kan være en god måte å skape engasjement.

Forslag til oppgaver for elever på skolebiblioteket:

- lese høyt for yngre elever
- lage bokutstillinger
- anbefale bøker
- lage digitale bokpresentasjoner
- skrive anbefalinger på kort som settes i bøkene på biblioteket
- være med og bestemme hvilke bøker som skal kjøpes inn
- få lese de nye bøkene først
- rydde i bøker
- registrere bøker
- være med og lage arrangementer på biblioteket som konkurranser og bokbad

(kilde: skolebibliotek.no)

Praksiseksempel: Bokåpnere

Flere studier har vist at når elever anbefaler bøker for hverandre, leser for hverandre og samtaler om litteratur, så øker også motivasjonen og engasjementet for lesing. (Mitchell 2018, Henning 2019)

På Iglemyr skole er elever "bokåpnere" for hverandre. 7. trinns elever søker på jobb i september og blir presentert for arbeidsoppgaver.

Bokåpnere leser litteratur på forhånd, kan velge å lage digitale presentasjoner eller gå fysisk i klassene med bøkene som de skal presentere, har faste klassebesøk og presenterer bøker en gang om høsten og en gang om våren.

Biblioteksansvarlig har opplæring av bokåpneren slik at vi sikrer at de får med de viktige elementene blir med i presentasjonene. Biblioteksansvarlig har faste møter med bokåpnere, helst en gang i måneden.

Praksiseksempel: Åpent bibliotek i storefri

Lundehaugen ungdomsskole har gjort skolebiblioteket til en integrert del av elevenes skolehverdag blant annet ved å holde biblioteket åpent i storefri.

Skolen har laget ulike soner med sofagrupper og grupper med runde bord, og har et godt utvalg bøker, spill og tegneserier.

Satsingen på skolebiblioteket har gjort rommet til et naturlig samlingssted for elevene. Skolebiblioteket har på denne måten blitt selve hjertet i skolen.

Tilbud fra Sandnes bibliotek

TILBUD TIL ELEVENE

Sandnes bibliotek tilbyr ulike arrangementer til skolene. Skoleklasser besøker biblioteket, enten det er hovedbiblioteket eller sin lokale filial. Her kan de få bokprat, fortellerstund, oppdage bibliotekrommet og elevene kan finne bøker de selv vil låne.

Alle klasser på tredje trinn inviteres hvert år til biblioteket i løpet av våren, og alle åttendeklasser inviteres hver høst. Andre klasstrinn kan be om klassebesøk.

Sandnes bibliotek har ukentlig gratis leksehjelp for elever på barneskolen, ungdomsskolen og videregående skole.

På sikt er det et mål at alle skoleelever i Sandnes kommune får nasjonalt lånekort fra første klasse. Folkebiblioteket vil stå for registrering og bestilling.

TILBUD TIL SKOLENE

Bokkasser og klassesett

Boksamlingen på Sandnes bibliotek er skalert opp slik at den tilbys til utlån for ansatte ved grunnskolene i kommunen. Samlingen består av bøker som er ment som lesestøtte, lesestimulering og inneholder ikke lærebøker. For å bestille fra samlingen sender lærer eller skolebibliotekar inn en bestilling med ønsker om bøker tilpasset et spesielt trinn, tema klassen jobber med e.l. Biblioteket svarer på henvendelsen, plukker bøker som kan hentes ferdig pakket tilpasset den enkeltes ønsker.

Biblioteket låner også ut klassesett som har mange eksemplarer av samme tittel, til prosjekter der hele klassen skal lese samme bok.

Sandnes bibliotek fordeler kulturfondbøker til skolebibliotekene.

Biblioteksystem

Sandnes bibliotek administrerer vårt felles biblioteksystem på vegne av skolebibliotekene. I det ligger oppsett, opplæring, brukerstøtte, tilgangsadministrasjon og oppfølging ved feil og problemer i programvaren.

Annet

Biblioteket tilbyr også rådgiving på anskaffelse av bibliotekteknisk utstyr, støtte til samlingsutvikling ved behov og rådgiving ved utforming av skolebibliotekrommet.

Sandnes bibliotek katalogiserer materiale som ikke finnes i ekstern-basen.

Folkebiblioteket ønsker også å bidra med organisering av et felles fora for skolebibliotekarer.

Nyttige ressurser:

[Skolebibliotek.no](https://skolebibliotek.no)

[Sandnes bibliotek](#)

[Allbok](#)

[Skulebiblioteket som pedagogisk ressurs |
Språkløyper](#)

Bokuka på Iglemyr skole:

 I - Info til lærere

 Informasjon til hjemmene

Kilder

[Clark, C & Teravainen-Goff, A. \(2018\) School libraries: Why children and young people use them or not, their literacy engagement and mental wellbeing](#)

[Forskrift til opplæringslova - Kapittel 21. Tilgang til skolebibliotek - Lovdata](#)

[IFLA/UNESCOs Skolebiblioteksmanifest](#)

[Jerrim, J. & Moss, G. \(2019\) The link between fiction and teenagers' reading skills: International evidence from the OECD PISA study](#)

Henning, Å (2019) i [Skolebibliotekplan for Haugesund 2021 - 2025](#).

[Kjærnsli & Taube, 2006. Norwegian and Swedish students' reading engagement in 2000 and 2006 from a gender perspective, *Northern Lights on PISA 2006 - Differences and similarities in the Nordic countries*, s. 135](#)

[Kvalitetsplan for et helhetlig utdanningsløp i Sandnes kommune](#)

[Kvalitetsutviklingsplan for skolebibliotekene i Oslo skolen 2020](#)

[Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa \(opplæringslova\) - IFLA/UNESCOs SKOLEBIBLIOTEKMANIFEST - Kapittel 1. Formål, verkeområde og tilpassa opplæring m.m. - Lovdata](#)

[Læreplan i norsk - Kunnskapsløftet 2020 \(NOR01-06\)](#)

Mangen, A. (2019). *Lesing på tvers av medier: dybdelesning i digitaliseringens tid*. [Powerpoint lysbilder] Hentet fra <https://rogalandfylkesbibliotek.no/wp-content/uploads/2019/09/Anne-Mangen-presentasjon.pdf>

Mangen, A. (2022). *Lesing på skjerm og papir – hva sier forskningen?* [Powerpoint lysbilder]. Hentet fra https://www.skolebibliotek.no/wp-content/uploads/2022/06/220602_Nordisk-skolebibliotek-konferanse_UiA_AM.pdf

[Oatley, K. \(2016\) Fiction: Simulation of Social Worlds. Trend in Cognitive Sciences](#)

[Rom for demokrati og dannelses. Nasjonal biblioteksstrategi 2020-2023](#)

[Skolebibliotek.no](#)

[Skolebibliotekstandard for Oslo skolen](#)